

Външното оценяване на висшите училища-условие за повишаване качеството на обучението и преподавателския състав

Велизара Пенчева, Христо Белоев, Борислав Ангелов, Юлиана Попова

The External Evaluation of Higher Schools as a Prerequisite for Improving the Quality of Education and Teaching Staff: The paper examines issues related to the major changes in higher education, which have occurred since 1990, the main components of the higher education system in the country, the number of procedures of NEAA for the period 2009-2013 for higher schools and research organisations in the country, as well as those in the University of Ruse.

Key words: Higher education, quality, evaluation, accreditation

ВЪВЕДЕНИЕ

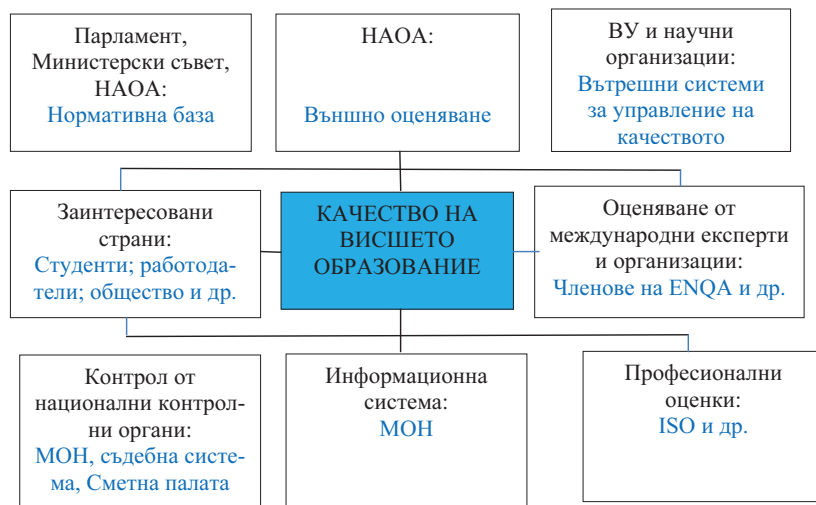
В съвременните условия осигуряването на качеството на обучение и на преподавателския състав е важна задача за всички висши училища и научни организации и осигурява тяхната конкурентоспособност. Външното оценяване от Националната агенция по оценяване и акредитация и получаване на акредитация е част от дейността свързана с осигуряване на качеството. Акредитацията е признание за висшето училище, че е част от националната система за висше образование, с право да дава дипломи за висше образование, удостоверения и други документи, признати на национално ниво и европейско ниво

ИЗЛОЖЕНИЕ

След 1990 г. в страната настъпиха редица основни промени във висшето образование, които са свързани с:

- разнообразие в профила на висшите училища в резултат от:
 - промени в традиционния профил висшите училища, особено чрез разкриване на нови професионални направления;
 - съвместното съществуване на многопрофилни висши училища и висши училища със съсредоточени в по-тесен кръг професионални направления;
 - наличието на програми, предлагани в различни форми от чуждестранни транснационални висши училища;
- увеличението на формите за обучение, основани на предлагане на повече специалности и мобилност на преподаватели и студенти чрез:
 - създаването на териториално изнесени поделения на висшите училища-филиали и колежи;
 - въвеждане на дистанционна форма на обучение, модулна форма за обучение и др.
- усложняване работата на висшите училища, увеличаване на броя на студентите и специалностите, което е придружено от някои трудности, като:
 - преобразуването на елитарните университети в институции за масово висше образование;
 - поддържане и дори засилване на научните изследвания, както и изисквания резултатите да бъдат включени в преподаването;
 - проблеми с назначаването на работа на млади изследователи и преподаватели, поради неконкурентоспособни заплати;
 - нисък размера на финансиране на държавните висши училища от публични и извънбюджетните фондове.
- участието в Европейската зона за висше образование и глобализацията са ефекти, които увеличават натиска за стремеж към все по-високо качество и конкурентоспособност на образователния пазар.

Националната система за осигуряване качеството на висшето образование съдържа показаните на фиг. 1 свързаните седем основни компоненти.

Фиг. 1. Основни компоненти на националната системата за осигуряване качество във висшето образование

Нормативните документи създават необходимата правна среда, в която висшите училища работят.

Висшите училища имат собствени системи за вътрешно осигуряване на качеството.

Оценка на качеството от стандартизационни и сертификационни международни (ISO, IAF), национални и регионални организации, като се използват различни системи.

Информационна система за висше образование на МОН гарантира отчетност и прозрачност по отношение на ефективното разпределение и използване на обществените ресурси. Информационната система съдържа статистически данни за институциите в сферата на висшето образование, регистър на преподавателите и студентите, данни за финансирането на висшето образование и др..

МОН, Сметната палата на Република България, Агенцията за държавен вътрешен финансов контрол контролират дейността на висшите училища и научните организации в съответствие с нормативната база на национално и международно равнище.

По искане на висшите училища международни организации също оценяват качеството на обучение и преподавателския състав. Членството в ENQA, е гаранция, че оценяването е според приетите европейски стандарти.

Заинтересованите страни са важна част от системата за оценяване на качеството. Проучване мнението на студентите е нормативно задължение на висшите училища, а проучването мнението на работодатели и общество произтича от отговорностите на висшите училища пред тези групи.

Външното национално оценяване е една от признатите форми за поддържане качеството на висшето образование и за осигуряване на неговата конкурентоспособност. Органът за външно оценяване на висшите училища в страната е Националната агенция по оценяване и акредитация. Тя е основана по силата на член 11 от ЗВО, приет от Народното Събрание на 27 декември 1995г. С Постановление на Министерския Съвет № 189 от 1-ви август 1996 г., с което се приема Правилника на НАОА и определя броя на служителите, се полагат правните основи на Агенцията. Първият Акредитационен съвет започва своята работа към края на 1996 г. Поради липса на опит в областта на оценяването и акредитацията на висшето образование в България, основният подход, който е възприет при учредяването на Агенцията се състои в изучаването на международния опит и най-добрите практики, прилагайки ги към специфичните условия и традиции на българското висше образование с цел да се открие най-подходящата система. С влизането в сила на промените в ЗВО от 04.06.2004, са направени редица промени в процедурите за оценяване и акредитация на висшите училища, възлагащи на НАОА да изпълнява функциите на специализиран държавен орган за оценяване, акредитация и контрол на качеството на дейностите на ВУ и да осъществява следакредитационно наблюдение и контрол.

Законодателството определя НАОА като специализиран държавен орган за оценяване и акредитация, следакредитационно наблюдение и контрол на дейността на институциите във висшето образование. Статутът на Националната агенция за оценяване и акредитация, подчинена на Министерския съвет на Република България се определя от чл. 11, ал.1, 2, 3 и 4 от ЗВО, приет от Народното събрание на Република България според който:

-Националната агенция за оценяване и акредитация е специализиран държавен орган към Министерския съвет, отговарящ за оценяване, акредитация и контрол на качеството на дейностите в институциите във висшето образование;

-Националната агенция за оценяване и акредитация е юридическо лице на бюджетна издръжка;

-Националната агенция за оценяване и акредитация извършва своята дейност в съответствие със ЗВО и по правилник, утвърден от Министерския съвет.

-Националната агенция за оценяване и акредитация извършва оценяване и акредитация и контрол на качеството.

Външната оценка от НАОА включва оценка на работата за вътрешното осигуряване на качеството на висшите училища по следните стандарти:

- Политика и процедури за гарантиране на качеството
- Утвърждаване, мониторинг и периодична оценка на учебните планове и на присвояваната квалификация
- Оценка нивото на знания на студентите
- Гаранция на качеството и компетентността на преподавателския състав
- Образователни ресурси и системи за поддържане на студентите
- Система за информиране
- Система за информиране на обществеността.

Процедурите по оценяване и акредитация и свързана с тях документация са:

-процедури за институционална акредитация и документация по изпълнението им

-процедури за програмна акредитация на специалности и научни специалности от регулираните професии и документация по изпълнението им;

-процедури за програмна акредитация на професионални направления и на научни специалности извън тези от регулираните професии и документация по изпълнението им;

-процедури за оценяване на проекти и документация по изпълнението им;

-процедури за акредитация на средата за дистанционно обучение и за акредитация на специалности, в които се обучават студенти в дистанционна форма на обучение;

-процедури за разкриване или преобразуване на висше училище или основни звено/филиал;

-процедури по следакредитационен контрол.

Процедурите са свързани с подготовка на доклади самооценка за работата, с подготовка на доказателствен материал и с посещение на Експертна група на НАОА в висшето училище.

За периода 2009-септември 2013 НАОА е изпълнила редица процедури показани в Табл.1.

Табл. 1. Брой процедури, изпълнение от НАОА за периода 2009-2013 г.

Процедура за външно оценяване на качеството		2009г.	2010г.	2011	2012	2013*
Институционална акредитация		2	1	1	23	15
Програмна акредитация на професионални направления		21	46	17	5	83
Програмна акредитация на специалности от регулираните професии		17	30	24	2	6
Програмна акредитация на ОНС „доктор“ по докторски програми		359	501	503	248	118
Общо		399	578	545	288	222
Оценяване на проекти за преобразуване на висше училище		1	4	2	1	1
Оценяване на проекти за откриване и преобразуване на основни звена и филиали на висше училище		3	-	5	1	1
Оценяване на проекти за откриване на специалност от регулираните професии		-	7	3	1	-
Оценяване на проекти за откриване на професионални направления		4	3	3	-	11
Общо		8	14	13	3	13
Следакредитационно наблюдение и контрол	Институционална акредитация	30	9	4	3	-
	Вътрешни системи за осигуряване на качеството на ВУ	26	7	4	3	-
	Програмна акредитация на професионални направления	9	141	108	86	42
	Проект	1	3	-	-	-
Общо		66	160	116	92	42
Процедури за изменение на капацитет		15	27	40	11	4

*до септември 2013 г.

Общият брой процедури за институционална и програмна акредитация в периода 2009 до 2013 г. варира в големи граници. Най-натоварена в периода е била 2010 година с общо 578 процедури. 2012 и 2013 години са по-малко натоварени по брой процедури, защото започна цикълът на процедурите за институционалните акредитации. Общият брой процедури по САНК са 476. Процедурите за изменение

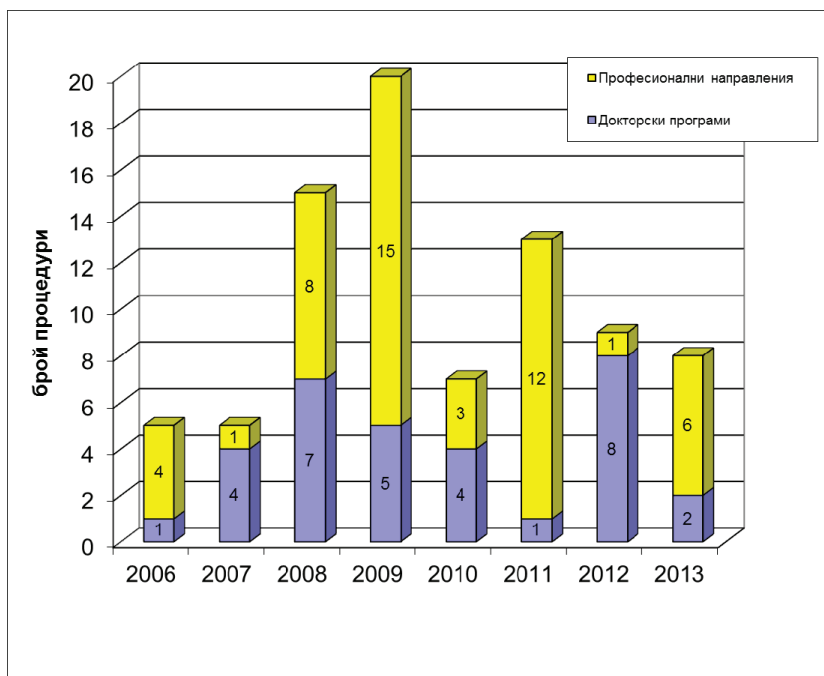
на капацитет през 2010 година са от два до три пъти повече в сравнение с останалите години.

Променливата в страната външна за висшите училища среда и стремежа да отговорят на изискванията на пазара на труда е причина висшите училища да търсят разкриване на нови професионални направления и специалности от регулирани професии, както и да разширяват капацитет на вече акредитирани. За периода са оценени общо 51 проекта и са проведени 97 процедури за изменение на капацитет.

Русенският университет „А. Кънчев“ преминава успешно акредитации и с това подобрява непрекъснато качеството на образование и на преподавателския състав..

В периода 2006-2013 година са изпълнени следните процедури по акредитация

- две институционални акредитации;
- преобразуване на колеж във филиал;
- разкриване на нов факултет;
- преобразуване на факултет за обучение в регулирани професии;
- разкриване на две специалности от регулираните професии;
- разкриване на шест нови професионални направления;
- акредитиране на професионални направления и докторски програми, чийто брой е показан на фиг. 2., средно годишно около 10 процедури.

Фиг. 2.Динамика на акредитираните професионални направления и докторски програми

Процедурите по акредитация са стимул за висшите училища да развиват своите вътрешни системи за качество на образованието и на преподавателския състав. Подготовката на доклада самооценка се подготвя от целият академичен

състав. Обсъждането му на Факултетен съвет, Университетската комисия по качество на образованието и акредитацията, Академичен съвет е предпоставка за преглед на дейността, както и за запознаване на академичната общност с постигнатите резултати за качеството на образованието и на преподавателския състав. Посещенията на експертните групи във висшето училище са стимул за целия академичен и помощно-технически състав да представят силните страни на обучението.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От настоящето изследване могат да се направят следните заключения.

1. След 1990 г. висшите училища и научните организации оперират в сложна вътрешна и външна среда и осигуряване качеството на образование и на преподавателския състав е важна предпоставка за тяхната конкурентноспособност.

2. Националната система за осигуряване качеството на висшето образование съдържа свързани седем основни компоненти: нормативна база, външно оценяване от НАОА, вътрешните системи за управление на качеството във висшите училища и научните организации; заинтересованите страни; оценяване от международни експерти и организации; контрол от националните контролни органи, национална информационна система за висшето образование, професионални оценки.

3. Органът за външно оценяване на висшите училища в страната е Националната агенция по оценяване и акредитация. Законодателството определя НАОА като специализиран държавен орган за оценяване и акредитация, следакредитационно наблюдение и контрол на дейността на институциите във висшето образование. Статутът на Националната агенция за оценяване и акредитация, подчинена на Министерския съвет на Република България се определя от Закона за висше образование. Националната агенция за оценяване и акредитация играе важна роля в българската образователна система, като предоставя отчетност, осигурява прозрачност и подкрепя непрекъснато подобряване на качеството

4. Общият брой процедури на НАОА за институционална и програмна акредитация на висшите училища и научните организации в страната в периода 2009 до 2013 г. варира в големи граници. Най-натоварена в периода е била 2010 година с общо 578 процедури. 2012 и 2013 години са по-малко натоварени по брой процедури, защото започна цикълът на процедурите за институционалните акредитации. Общият брой процедури по САНК са 476. Процедурите за изменение на капацитет през 2010 година са от два до три пъти повече в сравнение с останалите години.

5. В периода 2006-2013 г. Русенският университет преминава успешно две институционални акредитации, преобразуване на колеж във филиал; разкрива нов факултет; -преобразуване на факултет за обучение в регулирани професии; разкрива две специалности от регулираните професии; разкрива шест нови професионални направления; акредитира средно годишно около 10 професионални направления и докторски програми. Всички процедури са стимул за университета да развиват своите вътрешни системи за качество на образованието и на преподавателския състав

ЛИТЕРАТУРА

[1] Закон за висше образование

[2] Бюлетин на Русенки университет по Качество на образованието 2009, 2010, 2011, 2012.

[3] Панайотов И. Оценяване на качеството на висшето образование. Втора национална научна конференция с международно участие Качеството на висшето образование в България –проблеми и перспективи 2009

[4] Наръчник по качество на на Русенски университет "Ангел Кънчев", 2012 год.

Публикацията е по проект „Усъвършенстване на системата за управление в Русенския университет за постигане на прозрачност и ефективност“. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз“.

Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд. Русенският университет „Ангел Кънчев“ носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ, и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или на Министерството на образованието и науката.

За контакти:

проф. д-р инж. Велизара Пенчева, Дирекция по Качество на образованието, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 377, e-mail: vpenceva@uni-ruse.bg

проф. д-р инж. Христо Белоев, ректор, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 888, e-mail: hbeloev@uni-ruse.bg

доц. д-р инж. Борисла Ангелов, председател Общо събрание, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 e-mail: bangelov@uni-ruse.bg

доц. д-р Юлиана Попова, зам. ректор, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 255, e-mail: jpporova@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.

Европейски съюз

**ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.08-0019
„Усъвършенстване на системата за
управление в Русенския университет за
осигуряване на прозрачност и ефективност
“**

*Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“,
съфинансирана от Европейския социален фонд на
Европейския съюз*

Инвестира във вашето бъдеще!